

Ги де
Мопассан

АЗИЗИМ

Тўртинчи нашри

ЯНГИ АСР АВЛОДИ
ТОШКЕНТ
2016

УЎК: 821.133.1-3

КБК: 84(4Фр)

М - 74

Мопассан Ги де

Азизим: роман/Ги де Мопассан. Рус тили Иброҳим Фафуров таржимаси. Тўртинчи нашри. – Тошкент: 2016. – 464 б.

ISBN 978-9943-27-723-6

Машҳур француз мумтоз адиби Ги де Мопассан ўн тўққизинчи асрда Францияда яшаб, ижод этган бўлса-да, унинг ўткир реалистик руҳда яратилган ҳикоялари, романлари бутун дунёда машҳурдир. Ушбу роман ўша давр сиёсатдонларининг ва улар қўлида қўғирчоқ бўлган журналистларнинг ҳаёти, сиёсий найрангбозликларини фаҳш ва разолат билан тўлган ички дунёсини аёвсиз суратда очиб ташлайди. Роман ўз ҳаққонийлиги билан сиз, азиз китобхонни ҳам мафтун этишига ишонамиз.

УЎК: 821.133.1-3

КБК: 84(4Фр)

*Рус тилидан
Иброҳим Фафуров таржимаси*

ISBN 978-9943-27-723-6

© Мопассан Ги де, «Азизим». «Янги аср авлоди», 2016 йил.

«АЗИЗИМ» РОМАНИНИНГ ТЎРТИНЧИ НАШРИГА СЎЗБОШИ

Ги де Мопассаннинг «Азизим»и яратилгандан бери 120 йилдан кўпроқ вақт ўтди. Бу орада у дунёда энг кўп севилиб ўқиладиган, ўқувчиларни қайси миллатга мансуб бўлмасин, ўзига доим жалб этиб, ром этиб турадиган романлардан бири бўлиб қолди. Мопассан Флобер, Золя каби буюк реалист адибларнинг суюкли шогирди, Тургенев, Толстой қидириб, тўлиқиб-тошиб завқ билан ўқишган ёзувчидир. Тургенев унинг ҳар бир янги асари дарҳол рус тилига таржима қилиниши, рус китобхонларига етиб бориши учун тинимсиз қайғурса, жонкуярлик қилса, ўша даврнинг улўф адибларига уни албатта, ўқишни тавсия этса, Мопассан ҳам янги ёзган асарларини унга аввало ўқиб берса, Толстой Мопассаннинг рус тилидаги илк сайланма асарларига муҳаббат билан сўзбоши ёзган, унинг «Потрда» деган ўткир ҳикоясини ўзи рус тилига ўтирган эди. Мопассан шунчалар суюкли эди. Унинг «Азизим» («*Bel Ami*») романи Мопассанга буюк шуҳрат келтирган «Дўндиқча» ва «Ҳаёт» романларидан сўнг дунёга чиқди.

XIX асарнинг 80-йилларида Европанинг бир қатор мамлакатлари сингари Франциянинг Учинчи республика ҳукумати ҳам Шимолий Африка ва Осиё мамлакатларида ўлкаларни босиб олиш мустамлакачилик сиёсатини юритарди. Мустамлакачилик бу ниҳоятда олғир сиёсат. У фақат олғир

ҳукумат, олғир министрлар, бизнесманлар, олғир матбуот томонидан амалга оширилиши мумкин. Олғир сиёсат оммани чалғитиш, гангитиш, сароб гоёлар, сароб ҳаёт қўйнига ташлашни талаб ва тақозо этади. Франциянинг ўша замонларда Марокаш, Жазойир, Тунис, Ҳиндихитойдаги сиёсати шундай ўта оғирлик, фирибгарлик, каззоблик, мўлтонилик билан қоришиб кетган эди. Олғир сиёсат юритувчи олғир ҳукумат олғир одамларни майдонга чиқаради. Зеро, ҳамма нарса бир-бирига боғлиқ ва бири иккинчисидан келиб чиқади. Франция ҳукуматининг ўша пайтдаги сиёсати Мопассан романида тасвирланган шиддатли воқеалар, унинг журналист Дю Руа сингари фирибгар, олғир қаҳрамонларини тарих саҳнасига олиб чиқди. Мопассан ана шу ўта олғир сиёсатни зўр қудрат ва маҳорат билан реалистик тасвирлади. Париж сиёсатдонлари, сотқин, малайга айланган журналистлари, корчалонлари, айшу фароғат, маишатбозлик тарафдорларининг ахлоқи, хулқ-атвори, давлат, бойлик эгаси бўлиш йўлидаги ранг-баранг ҳийла-ю найранг, лўттибозликларини аёвсиз, бениҳоя ўткир киноя, истеҳзо билан очиб кўрсатди. Бузуқликни — бузуқлик, телбаликни — телбалик, айнишни-айниш деб билмай қўйган башанг, олифта тоифаларнинг қалтис, хатарли саргузаштларини чақмоқдай тил билан тасвирлади.

Роман қаҳрамони оддийгина француз деҳқони, қовоқхоначисининг ўғли бўлган Жорж Дю Руа — Азизим йирик молия наҳанглари, сиёсат аждақоларидан олғирлик, фирибгарликни ўрганди, ўзлаштирди. Тез фурсатда улардан ҳам ўтиб тушган устаси фаранг товламачига айланди. Унинг олдида буюк мансабларга кўтарилиш, энг давлатманд одам бўлиш чўққилари очилди. Бу бениҳоя фожи

саргузаштларнинг бари худди «Минг бир кеча» фа-
сиҳ эртакларидай бош кўтармай ўқилади. Ҳар бир
воқеа, ҳар бир сўз асил ёзувчининг олтин сўзидай
қабул қилинади.

«Азизим» илк мартаба ўзбек тилида 1975 йилда
босилиб чиқди. Унинг катта адади жуда тез тарқа-
либ кетди. Роман иккинчи мартаба 1987 йилда
Ги де Мопассаннинг бир жилдик сайланган асар-
ларида нашр этилди.

«Янги аср авлоди» нашриёти «Азизим»ни ўз ўқув-
чиларига «Камолот кутубхонаси» рукнида тортиқ
қилишга бел боғлади. Учинчи нашр учун таржи-
мон романни бошдан-оёқ кўриб чиқди. Таржима-
га яна бадий сайқал берилди, зарур тузатишлар
киритилди. Шу тариқа Мопассаннинг буюк асари
яна сизга пешвоз бормоқда.

Иброҳим Фафуров

БИРИНЧИ ҚИСМ

I

Жорж Дюруа кассир хотинга беш франк узатиб қолган пулни қайтиб олди-да, қўча эшикка қараб юрди.

Унтер-офицер бўлиб юрган чоғларидагидек қаддини фоз тутган ғоятда хушқомат бу одам у ёқ бу ёғини тузатган бўлди, одати бўйича азаматларча мўйловларини бураб қўйди-да, залда орқайинроқ ўтириб қолган хўрандаларга бир ҳимарилиб қаради, унинг қарашлари ўлжа пойлаган қирғийники каби ўткир, кўркам қадди-қоматига мос эди.

Хотинлар унга бошларини кўтариб қарашди. Эрлари билан бирга ўтиришган учта хотиннинг биттаси сочлари бетартиб тўзғиган, пала-партиш кийинган, бошидаги шляпасини чанг босган, эгнидаги кўйлаги қийшайиб кетган ўрта ёшлардаги мусиқа муаллимаси бўлиб, қолган иккитаси шу арзон ошхонанинг доимий мижозларидан эди.

У қўчага чиққач, энди нима қилсам экан, дегандай ўйланиб тўхтаб қолди. Бугун йигирма саккизинчи июн; ойнанинг биринчи кунигача киссасида атиги уч франк қирқ сантим пул қолибди. Бунга икки марта тушлик қилиш мумкин, лекин унда нонуштадан маҳрум бўлади ёки икки марта нонушта қилса, тушлик қилмаслиги керак бўлади. Қайси

бири хуш келса, бу ёғи ихтиёринг. Нонушта бир франк ўн сантимга тушади, тушки овқат эса бир ярим франк туради. Модомики шундай экан, мабодо пешинда овқатланишдан воз кечилса, унда бир франк йигирма сантим тежалади: бунга яна икки маротаба кечқурун нон билан колбаса ейиш ва бульварда икки кружка пиво ичиш мумкин. Пиво уни анча чиқимдор қилиб қўйса-да, лекин оқшом чоғлари у ўзини ана шу бирдан-бир лаззатдан маҳрум қилолмас эди. У Нотр-Дам-де-Лорет кўчасидан юриб кетди.

Бир замонлар гусар либосида қандай юрган бўлса, ҳозир ҳам унинг қадамлари шахдам эди: у кўкрагини баланд тутиб, оёқларини ҳозиргина отдан тушган кишидай кериб ташлар эди. У кўча тўла одамлар орасидан ҳеч кимни бир пулга олмай ўтиб борар, ўткинчиларни елкалари билан туртар, бировга йўл бўшатмасди. Анчагина уринган цилиндрини чаккасига дўндириб қўндириб олган, пошналарини ерга тақиллатиб урар, ўзини хашаки одамлар ичига тушиб қолгандай ҳис қилиб бораётган бу шоввоз солдатнинг димоғидан қурт ёғарди. Унинг бутун юриш-туриши, важоҳатидан ҳамма нарсага – уйлар, одамлар, шаҳарингга тупурдим деган маънони уқиш мумкин эди.

Мана шу олтмиш франкка сотиб олинган арзонгина костюмда ҳам у ўзини олифта, пўрим қилиб кўрсата олар, гарчи унинг бу пўримлигида ночорлик, тийиқсизлик аломатлари зоҳир эса-да, барибир пўрим – пўрим-да. Унинг баланд кўркама жусаси, тўғри қилиб таралган жингалак малла сочлари, лабларидан гуркираб чиққан шоп мўйловлари, тешиб юбораман дегандай ўткир ва тик боқадиган тиниқ мовий кўзлари – булар барчаси бульвар романларида тасвирланадиган хотинларни йўлдан урадиган суюқ одамни эслатиб турарди.

Парижда ҳаво етишмайдиган дим ёз оқшомларидан бири эди. Шаҳар баайни ҳаммомнинг иссиқхонасига ўхшаб қолган, одамнинг нафаси қайтар, қора тер босарди. Оқова сувлардан ачимсиқ, бадбўй ҳид кўтарилар, уйларнинг пастки қаватларидан, ошхоналарнинг пастак дарчаларидан ювинди, чиқиндиларнинг сассиқ иси анқирди.

Уй қоровуллари пиджакларини ечиб ташлаб, дарвозалар олдида кажава курсиларда чекиб ўтиришарди, уларнинг олдиларидан оёқларини зўрға кўтариб босаётган йўловчилар судралиб ўтиб боришарди.

Жорж Дюруа бульварга етгач, яна тайсалланиб тўхтаб қолди. Унинг Елисей майдонларига, Бульон ўрмонзорларига боргиси, дарахтзорлар ичида салқинлаб келгиси келар эди. Бироқ кўнгли яна бошқа нарсани ҳам тусамокдайди – у маҳбубалар билан бирга бўлишни истарди.

Лекин бунга қандай эришмоқ керак? Буни у билолмас, лекин мана, уч ойдирки, шундай бир учрашув бўлишини муштоқлик билан кутади, ҳар куни кутади, ҳар оқшом кутади. Яна шуниси ҳам сир эмаски, хушсурат, тили ширин бу одам онда-сонда бир чимдим-ярим чимдим ўпич узатишга муяссар ҳам бўлиб қоларди, бироқ унинг тилагани бу эмасди, у бошқачароқ нарсани хаёл қиларди, баланд дорга осилгиси келарди. Ҳамён эса қуп-қуруқ, бироқ ишқибозликнинг бу билан иши йўқ, кўча хотинлари бурчак-бурчакдан туриб, «Мен билан юрсанг-чи, чиройли йигит!» – дея шипшиган ва унга баданини теккизиб ўтган дамларда унинг юраги беҳол суст кетарди. Лекин уларга эргашигани юраги дов бермас, чўнтаги қуруқ эди. Бунинг устига у ҳамон бошқачароқ бир нарсани, азият чекиброқ эришиладиган бўсаларни интизор кутар эди.

Шундай бўлишига қарамай, у енгилоёқ қизлар кўп тўпланадиган жойларда – улар қатнашадиган баллар, ресторанлар, кўчаларда кезишни, улар орасида ўралашиб юришни, улар билан сенсираб гаплашишни, улар сепган ўткир атирлар исини тўйиб искашни, улар билан бирга бўлишни ёқтирарди. Нима деганда ҳам булар хотин зотидан эди, улар севги, ишқибозлик учун яратилган хотинлар эди. Булардан у аёлманд эркаклар сингари нафратланиб ўтирмасди.

У Мадлен ибодатхонаси томонга юриди ва исикдан беҳол бўлган одамлар ичига қўшилиб кетди. Кафелар кўчагача одам билан лиқ тўлиб кетган, витриналарнинг ёруғ чироқларида ичкарида ўтирганлар шундоққина кўзга ташланиб туришарди. Ўтирганларнинг олдиларида чорси, айлана столлар устида қизил, сариқ, кўк, қўнғир тусли мулавван ичимликлар билан тўла қадаҳлар турар, графинларда эса ажиб тиниқ сувлар ичида муз парчалари ярқираб кўринарди.

Дюруа қадамини секинлатди – унинг томоғи қақраб кетганди.

Ёзнинг дим кечаларида одам қаттиқ чанқайди, лоҳас бўлади, у ташна бўлиб кетганидан ўзини беҳол сезди, бўғзида муздек пивонинг ажиб таъмини хаёлан тўйиб, тамшаниб қўйди. Бироқ мабодо ҳозир икки кружка пиво ичадиган бўлса, эртага очдан ўлмаслик учун ейиладиган кечки овқатдан ҳам маҳрум бўлиб қолади. Ой охирида оч қоладиган кунларини у яхши биларди.

«Соат ўнгача чидайман, кейин Америка кафе-сида бир кружка ичаман, – деб ўйлади у. – Жуда ҳам томоғим қақраб кетди-е!» У столлар атрофида ўтириб ташналигини босаётган, кўнгли қанча тусаса, шунча ича оладиган одамларга қараб бо-

рарди. У кафеда, ўтирганларга тик масхараомуз қараб ўтар, уларнинг юз ифодалари, энгил-бошларига қараб, ёнларида қанча пуллари борлигини чамалаб кўрарди. Шунда унинг кўкрагида маза қилиб ўтирган ушбу жанобларга нисбатан ғазаб жўш уриб кетарди. Уларнинг киссаларини ковла-санг, олтин, кумуш, мис, борингки, истаганингча танга топасан. Ўрта ҳисобда ҳар бирининг пули икки луидордан кам эмас, қайси кафени қарама, ҳозир камида юзтадан одам ўтирибди: икки луидорни юзга кўпайтирсак, тўрт минг франк бўлади! «Ифлослар!» – дея тўнғиллади у белини чайқаб қадам ташлаб бораркан. Бу афандилардан бирон-таси кечаси қоронғи кўчаларда собиқ унтер-офицерга йўлиқиб қолса борми, сира иккиланиб ўтирмасдан унинг бўйинини қайириб ташлаган бўларди, у ҳарбий машқлар пайтида қишлоқларда товуқларнинг калласини мана шундай қилиб қайириб ташлайверарди.

Бехосдан Дюруанинг эсига Африкада, жанубий Жазоирнинг хилват қалъаларида кечирган йиллари тушиб кетди. Бу ерларда кўпинча у араб хонадонларини қийратиб шип-шийдам қилиб кетаверарди. Бир воқеа эсига тушиб кетиб, баттол жилмайиб қўйди: ўшанда улед-алан қабиласидан учта араб нариги дунёга равона бўлди, ўртоқлари билан йигирмата товуқ, иккита қўй, тилла тангаларни қўлга туширишди, бунинг устига ярим йилгача мазах қилиб кулиб юришди.

Ўшанда бу ишнинг айбдорлари топилмади, – уларни жон куйдириб қидирганлари ҳам йўқ, – ахир араб деганингиз ҳам қаёғини ўгириб қараманг, солдатнинг қонуний ўлжасидай бир нарса-да.

Парижда эса, ундай эмас. Ёнингга қилич, қўлингга револьвер ушлаб бемалол қароқчилик қи-

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi
<https://kitobxon.com/uz/asar/4151> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси
<https://kitobxon.com/uz/asar/4151> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию
можно найти на сайте
<https://kitobxon.com/ru/asar/4151>